

નમાજનું મહત્વ

- (૧) નમાજ રબ અને બંદા વચ્ચે સંબંધ પેદા કરે છે : આમાં પોતાના પાલનહાર સાથે વાતચીત અને સંસગનો આનંદ છુપાયેલો છે. તે બંદગિની પરિપૂર્ણતાનું પ્રદર્શન છે. નમાજ જ સફળતા અને સૌભાગ્ય તેમજ જશ્તની ચાવી છે. અલ્લાહ ત્રાલાએ ફરમાવ્યું :

فَدَأْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ١٦١ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَشِعُونَ المؤمنون: ١ - ٢

અનુવાદ : “ચોક્કસ સફળતા માટે કરી છે ઈમાનવાળાઓએ, જેઓ પોતાની નમાજમાં એકાગ્રતા અપનાવે છે.” (સૂર: મુ'મિનૂન, આ. ૧-૨)

રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَبَّهُنَ اللَّهُ عَلَى الْعِبَادِ، فَمَنْ جَاءَ بِهِنَ لَمْ يُضْبِغْ مِنْهُنَ شَيْئًا إِسْتَخْفَافًا بِحَقِّهِنَ،
كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَ فَلِيُسَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ،
وَإِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ»

અર્થાત്, અલ્લાહ ત્રાલાએ પોતાના બંદાઓ પર પાંચ વખતની નમાજો ફરજ (અનિવાર્ય) કરી છે, જેણે તમામ શરતો અને શિષ્ટાચારની સાથે સારી રીતે તેને અદા કરી, તો અલ્લાહના શિરે છે કે તેને જશ્તમાં દાખલ કરે અને જે આવું ન કરે તે અલ્લાહ તરફથી કોઈ વચનનો હક્કદાર નથી, ચાહે તો સજા આપે અને ચાહે તો માફ કરીને જશ્ત આપી દે.

- (૨) નમાજ ભૂલો અને ગુનાઓનો કફ્ફારો (પ્રાયશ્ચિત) છે : રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانِ مُكَفَّرَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتَبَيْتُ
الْكَبَائِرُ»

અર્થાત્, પાંચેય નમાજો અને જુમ્માની નમાજ, જુમ્માની નમાજ સુધી અને એક રમાન બીજા રમાન સુધી સંગીરા (નાના) ગુનાઓ માટે કફ્ફારો છે, એ શરતે કે કબીરા (મોટા) ગુનાઓથી બચવામાં આવે. (મુસ્લિમ)

એક બીજી હદ્દીસમાં છે કે આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

"أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهَرًا بَيْنَ بَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا، مَا تَقُولُونُ: ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ" قَالُوا: لَا
يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا، قَالَ: «فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا»

અર્થात्, તમારો શું વિચાર છે કે જો કોઈના દરવાજા પર એક નહેર (નદી) વહેતી હોય અને તે તેમાં દરરોજ પાંચ વખત નહાય, તો શું તેના શરીર પર કંઈ મેલ બાકી રહેશે? સહાબા કિરામે કહ્યું કે તેના શરીર પર કોઈ મેલ બાકી રહેશે નહીં. આપ عَلَيْهِ السَّلَامُ એ ફરમાવ્યું કે પાંચ વખતની નમાજોનું ઉદાહરણ એવું જ છે. અલ્લાહ તુઝાલા તેના દ્વારા ગુનાઓને દૂર કરી દે છે. (મુતાફિક અલયાહે) નમાજ હૃદય માટે શાંતિ અને રાહતનો ખોત છે. તેમાં જ વ્યક્તિની મુક્તિ છુપાયેલ છે. અલ્લાહે ફરમાવ્યું :

﴿إِنَّ الْإِنْسَنَ خُلِقَ هُلُوقًا ﴾٢٠﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿١٩﴾ إِلَّا

الْمُصْلَيْنَ ﴿٢٢﴾ المعارج: ١٩ - ٢٢

અનુવાદ : “માનવી ઉતાવળો બનાવવામાં આવ્યો છે. જ્યારે તેના પર મુસીબત આવે છે તો ગભરાઈ જાય છે અને જ્યારે તેને ખુશાલી પ્રામ થાય છે તો કંજૂસી કરવા લાગે છે, પરંતુ એ લોકો (આ તૃટિથી બચેલા છે), જેઓ નમાજ પછવાવાળા છે.” (સૂર: મારિજ, આ. ૧૮-૨૨)

(૩) નમાજ જગતનો દરવાજો છે : રસૂલુલ્લાહ صلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ એ ફરમાવ્યું :

«خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ أَحْسَنِ وُضُوءِهِنَّ وَصَلَالَاهُنَّ لَوْقَتِهِنَّ وَأَتَمَ رُكُوعَهُنَّ وَخُشُوعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ، وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَدَبَهُ»

અર્થात्, અલ્લાહે પાંચ વખતની નમાજો ફરજ કરી છે. જે તેના માટે સારી રીતે વુજૂ કરે, સમયસર તેને અદા કરે, તમામ અરકાન (મૂળ ઘટકો) બરાબર તેમજ વિનાન્તા અને સમર્પણની ભાવના સાથે અદા કરે, તો અલ્લાહના શિરે છે કે એ તેને માફ કરી દે અને જે આવું ન કરે, તો પછી તેના માટે અલ્લાહના શિરે કોઈ વચન નથી, ચાહે તો માફ કરી દે અને ચાહે તો સજા આપે. (અબૂ દાઉદ)

(૪) નમાજ વ્યક્તિને બૂરાઈઓ અને નિર્લજ્જતાથી બચાવે છે : અલ્લાહ તુઝાલાનો ઈરશાદ છે :

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ﴾٤٥﴾ العنكبوت: ٤٥

અનુવાદ : “નિશ્ચિતપણે નમાજ નિર્લજ્જતા અને બૂરાઈઓથી રોકે છે.” (સૂર: અન્કબૂત, આ. ૪૫)

(૫) નમાજ વ્યક્તિના ચરિત્રને મજબૂત કરે છે : તેની નિર્ધાર-શક્તિને દઢ બનાવે છે અને અલ્લાહથી તેનો સંબંધ જોડીને તેને માન-સન્માન અને ગૌરવ બક્ષે છે. નમાજની પાંદીથી વ્યક્તિ દુનિયા અને તેના

આકર્ષક-લોભામણી વસ્તુઓથી ઉચ્ચતર તથા તેના ફંડાઓથી મુક્ત અને તેની લાલયથી નિઃસ્પૃહ થઈ જાય છે. અહ્વાહ ત્રાલાનો ઈરશાદ છે :

﴿ وَأَسْتَعِينُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَوةِ ﴾ ﴿٤٥﴾ الْقَرْبَةُ :

અનુવાદ : “સબ્ર (ધૈર્ય) અને નમાજથી મદદ લો.” (સૂર: બકરહ, આ.૪૫)

(૬) નમાજ આત્માની શાંતિ અને સંતોષનું સાધન છે : હદ્દીસમાં છે :

«إِنَّمَا حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمُ النِّسَاءُ، وَالطَّيْبُ، وَجُعِلَ فَرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»

અર્થાત્, તમારી આ દુનિયાની બે વસ્તુઓ મને પસંદ છે : સ્વી અને ખૂશ્ખૂ, અને મારી આંખોની ઠંડક નમાજમાં રાખવામાં આવી છે. (નસાઈ, અહમદ, હાકિમ) તેથી જ્યારે કોઈ નવો મામલો સામે આવતો, તો આપ بِلَلٌ હજરત બિલાલ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ને કહેતાં «يَا بَلَلُ أَقِمِ الصَّلَاةَ أَرْحَنَا بِهَا» : અર્થાત્ નમાજ વડે હે બિલાલ ! અમારી રાહતનો મામલો કરો.

(૭) નમાજ વ્યક્તિને જીવનના તેના મામલાઓમાં રીતભાત અને અનુશાસન શીખવાડે છે :

નમાજ તેને સમયની પ્રતિબદ્ધતા અને અનુશાસન પર કાર્યરત રાખે છે.

(૮) નમાજ વ્યક્તિમાં સહનરહિતતા, ધીરજ, વિવેક, સ્વાત્મિમાન, ગંભીરતા અને સંતોષ પેદા કરે છે તથા તેને ચિંતન-મનન અને વિચાર-વિનિમય માટે પ્રતિબદ્ધ કરે છે.

(૯) નમાજ પોતાના નેતા અને અમીર (વડા)ના અનુસરણ અને આજ્ઞાપાલનનું પ્રશિક્ષણ આપે છે. જમાઅત સાથે નમાજોમાં હાજરીથી ઈમામના અનુકરણની વ્યક્તિને આદત પડે છે.

(૧૦) નમાજ વ્યક્તિમાં સામૂહિકતાની ચેતના જગાવે છે અને શીખવાડે છે કે જુદા-જુદા લોકો એક આસ્થા પર ઈમાન રાખીને વ્યવહાર દુનિયામાં એક માળામાં પરોવાઈને જીવી શકે છે.

(૧૧) નમાજ સમાનતા અને બરાબરીની વ્યવહાર ઘોષણા અને પ્રદર્શન છે : આ એકતા અને સંપની દાખાતરૂપ પ્રશિક્ષણ-શિબિર છે. આ મુસલમાનોમાં પરસ્પર સહયોગ અને ભાઈયારાની સ્થાપનાની પ્રેરણા આપે છે.

(૧૨) નમાજ ઈસ્લામની ઓળખ છે : આના વિરો રસૂલુલ્લાહ صلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ એ ફરમાવ્યું :

«مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا، وَاسْتَفْرَأَ قِبْلَتَنَا، وَأَكَلَ ذَبِيْحَتَنَا فَذَاكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ دِمَّهُ اللَّهُ وَدِمَّهُ رَسُولُهُ فَلَا تَخْفِرُوا اللَّهَ فِي دِمَّتِهِ»

અર્થાત્, જે અમારા કિબ્લા તરફ કિબ્લા કરે, અમારી જેમ નમાજ પઢે, અમારું જબેહ કરેલું ખાય તે એવો મુસલમાન છે, જેની જવાબદારી અલ્લાહ અને તેના રસૂલે લીધી છે, તેથી અલ્લાહની જવાબદારીને ન તોડો. (મુતાફિક અલયહિ)

(૧૩) નમાજ વ્યક્તિની અસંખ્ય સમસ્યાઓનો ઉકેલ છે : વ્યક્તિ આના દ્વારા ૪ અલ્લાહ ત્રાયાલા સામે પોતાની મુશ્કેલીઓથી છુટકારાની ફરિયાદ કરે છે, વરસાદની દુઆઓ કરે છે, દીન અને દુનિયાની તમામ જરૂરિયાતોની પૂર્તિની દુઆ કરે છે. આ અલ્લાહ સમક્ષ ફરિયાદ, તેનાથી માંગવા અને પોતાના દુઃખ અને તકલીફ બતાવવાનું સૌથી ઉત્તમ સાધન અને માધ્યમ છે.

નમાજના આ ૪ મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને અલ્લાહના રસૂલ ﷺ ની અંતિમ વસિયત આ ઉમ્મતને એ ૪ હતી કે નમાજની કાળજી રાખો, નમાજનું ધ્યાન રાખો. (નસાઈ, ઈજને માજા) નમાજ જ એ વસ્તુ છે, જેનો ક્યામતના દિવસે સૌથી પહેલો હિસાબ લેવામાં આવશે. (અહમદ, અબૂ દાઉદ, ઈજને માજા)

નમાજ છોડી દેનાર વ્યક્તિ માટે આદેશ :

નમાજને જાણી-જોઈને છોડી દેનારાઓ અને તેને અદા કરવામાં બેપરવાઈ અને અનાદર કરનારાઓ માટે કઠોર ચેતવણીઓ આપવામાં આવી છે. અલ્લાહ ત્રાયાલાનો ઈરશાદ છે :

﴿فَلَفَّ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفُ أَصَاعِدُوا الصَّلَاةَ وَأَتَبَعُوا الشَّهْوَتَ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ عَيْنًا﴾ ٥٩ مریم:

અનુવાદ : “પછી ત્યારબાદ એ અયોગ્ય લોકો તેમના ઉત્તરાધિકારી બન્યા, જેમણે નમાજને નષ્ટ કરી નાખી અને મનેચ્છાઓના પાછળ ચાલવા લાગ્યા. બસ, નજીક છે કે તેઓ પથભષ્ટતાનું પરિણામ ભોગવે.”

(સૂર: મરયમ, આ.પણ)

રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرِكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ»

અર્થાત્, માણસના ઈસ્લામ અને કુફ્-શિર્ક (અધર્મ-અનેકેશ્વરાવાદ)ની વચ્ચે નમાજનું ત્યજ દેવું છે. (મુસ્લિમ)

શરીઅતનો આદેશ છે કે જે મુસલમાન નમાજની અનિવાર્યતાનો જાણી-જોઈને ઈન્કાર કરે તે સર્વસંમત રીતે કાફિર અને ઈસ્લામથી બહાર છે, અને જે વ્યક્તિ સુસ્તી અને કોઈ વ્યસ્તતાને કારણે નમાજ છોડતો રહે તે ‘ફાસિક’ (અવજ્ઞાકારી) અને ગુનેગાર છે. મુસલમાનોના અમીરે (વડાએ) તેને ચેતવણી આપવી જોઈએ અને ડરાવવો જોઈએ, જો તે પોતાની બેપરવાઈને ત્યજ દે તો ઠીક, નહિં તો તેને સજ આપવી જોઈએ, ત્યાં સુધી કે તે પોતાની બેપરવાઈઓથી તૌબા કરે અને નિયમિત નમાજોને અદા કરવાવાળો બની જાય.

નમાજ કોના પર ફરજ છે :

નમાજ ગ્રત્યેક સમજદાર-પુખ્ત મુસલમાન પર ફરજ (અનિવાર્ય કર્તવ્ય) છે. અલબત્ત, સ્ત્રીઓ માટે નમાજ માટે હૈજ (માસિક-ધર્મ) અને નિઝાસ (પ્રસૂતિજન્ય લોહી)થી પાક થવું આવશ્યક છે. બાળકોને તેની પાબંદી કરાવવી જોઈએ, જેથી તેમની આદત બની જાય અને તેઓ પણ હુનિયા અને આભિરતની નેમતો (કૃપાઓ, બસ્તિઓ) અને સફળતાઓના હક્કદાર બની શકે. રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«مُرُوا أَوْلَادُكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا، وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي
الْمَضَاجِعِ»

અર્થાત્, તમારા બાળકો જ્યારે સાત વર્ષના થઈ જાય તો તેમને નમાજનો આદેશ આપો અને જ્યારે દસ વર્ષના થઈ જાય તો તેમને નમાજ માટે મારો અને તેમના બિસ્તરોને અલગ કરી દો. (અહ્મદ, અબૂ દાઉદ, હાકિમ)

